

Odmevi Bohoriča, slovničarstvo v nadaljnjih stoletjih

Mitja Trojar

Znanstvenoraziskovalni center Slovenske akademije znanosti in umetnosti,
Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša, Novi trg 2, 1000 Ljubljana,
mitja.trojar@zrc-sazu.si

Prispevek raziskuje vpliv Bohoričeve slovnice *Arcticae horulae succisivae de Latinocarniolana literatura* (1584) na izbrane nadaljnje slovnice slovenskega jezika, zlasti na slovnici Marka Pohlina (1768, 1783), slovnico Ožbalt Gutsmana (1777), slovnico Mihaela Zagajška (1791), slovnico Jerneja Kopitarja (1808/09) in slovnico Valentina Vodnika (1811). Z analizo izbranih poglavij se vpliv Bohoričeve slovnice na nadaljnje slovnice meri z ugotavljanjem, ali oz. kako se v drugih slovnica, posredno ali neposredno, zrcalijo Bohoričevi ponazarjalni zgledi, ki so del metajezikovnega slovničnega opisa. Ugotavljanje vplivov Bohoričeve slovnice na nadaljnje slovnice prek ponavljanja Bohoričevih zgledov v poznejših slovnica ni zanimivo le za določanje pomena Bohoričeve jezikoslovne dejavnosti v slovenski slovničarski tradiciji, ampak tudi z vidika zgodovine jezikoslovja nasploh, saj omogoča določanje kriterijev za merjenje vpliva slovnice znotraj slovničarskih tradicij.

Der Beitrag erforscht den Einfluss der Grammatik *Arcticae horulae succisivae de Latinocarniolana literatura* (1584) auf ausgewählte nachfolgende Grammatiken der slowenischen Sprache, besonders auf die zwei Grammatiken von Marko Pohl (1768, 1783) sowie auf die Grammatik von Ožbalt Gutsman (1777), Mihael Zagajšek (1791), Jernej Kopitar (1808/09) und Valentin Vodnik (1811). Der Einfluss der Grammatik von Bohorič auf die weiteren Grammatiken wird analytisch ermittelt, und zwar anhand der Beobachtung, ob bzw. wie (indirekt oder direkt) sich Verdeutlichungsbeispiele als Teil der metasprachlichen grammatikalischen Beschreibung bei Bohorič in anderen Grammatiken wiederholen. Die Beeinflussungskraft Bohoričs auf die nachfolgende slowenische Grammatikschreibung ist entscheidend für die Beurteilung seiner sprachwissenschaftlichen Tätigkeit innerhalb der slowenischen grammatikographischen Tradition und ebenso wichtig aus der Sicht der Geschichte der Sprachwissenschaft, zumal dadurch Kriterien für die Beurteilung gegenseitiger Einflussnahmen innerhalb grammatikographischer Traditionen festgelegt werden können.

Ključne besede: zgodovina jezikoslovja, slovenska slovnica, Adam Bohorič, slovničarstvo, vplivi

Schlüsselwörter: Geschichte der Sprachwissenschaft, slowenische Grammatik, Adam Bohorič, Grammatikographie, Einflüsse

Uvod

Namen prispevka je preveriti, kaj lahko o merjenju vpliva posamezne slovnice na druge slovnice v isti slovničarski tradiciji povedo ponovljeni ponazarjalni zgledi v slovnica. S preučevanjem ponavljanja Bohoričevih zgledov v nadaljnjih

slovnica se ugotavlja vpliv Bohoričeve slovnice *Arcticae horulae succisivae de Latinocarniolana literatura* (1584) na slovnici Marka Pohlina *Kraynska Grammatika* (1768¹, 1783²), slovnico Ožbalta Gutsmana *Windische Sprachlehre* (1777), slovnico Mihaela Zagajška *Slovennska grammatika oder Georg Sellenko's Wendische Sprachlehre in deutsch und wendischen Vortrag* (1791), slovnico Jerneja Kopitarja *Grammatik der Slavischen Sprache in Krain, Kärnten und Steyermark* (1808/09) in na slovnico Valentina Vodnika *Pifmenoft ali Gramatika sa Perve Shole* (1811).

Analiza vplivov med posameznimi jezikoslovnimi deli (tako vplivov, ki so delovali pri nastanku posameznega jezikoslovnega dela, kot vplivov določenega jezikoslovnega dela na nadaljnja dela) je v preučevanju zgodovine jezikoslovja običajen postopek (prim. npr. Ahačič 2007, Ahačič 2012, Ahačič 2015g, Colombat 2007–2019, Colombat idr. 2010). Vplivi med avtorji jezikoslovnih del (slovnici) se običajno ugotavljajo z analizo ponazarjalnih zgledov, strukture jezikoslovnega dela, pojmovnih delitev, rabe terminologije in metajezika, navajanja drugih avtorjev ter širših okoliščin nastajanja jezikoslovnega dela (poznavanje zgodovinskega in družbenega konteksta nastanka, npr. ugotavljanje avtorjeve pripadnosti idejnemu tokovom, ugotavljanje osebnih poznanstev med avtorji, iskanje podatkov o literaturi, ki je bila avtorju dostopna). Analiza vplivov jezikoslovnega dela na druga dela in vplivov, pod katerimi je jezikoslovno delo nastalo, omogoča oceno o izvirnosti in vplivnosti konkretnega jezikoslovnega dela oz. avtorja. Za zgoraj navedene slovnice so bili vplivi deloma že identificirani (podatki so povzeti po noticah s portala *Slovenske slovnice in pravopisi* (Ahačič 2015g) in člankih v *Slovenskem biografskem leksikonu*) ter so navedeni v preglednici 1 spodaj.

Preglednica 1: Pregled jezikoslovnih del oz. avtorjev, ki so vplivali na izbrane slovenske slovnice, in jezikoslovnih del oz. avtorjev, na katere so slovnice vplivale

Slovnica	Vpliv na delo	Vpliv na nadaljnja dela	Literatura
Bohorič 1584	predelava latinske slovnice Philippa Melanchthona, ena od izdaj Donata (izdana pred 1540), nemška slovnica Johanna Claja, druga skupina izdaj Melanchthonove latinske skladnje, grška slovnica Martina Crusija	slovnični dodatek k slovarju Hieronima Megiserja (1592), predelava Bohoričeve slovnice Hipolita Novomeškega (1715), predelava Bohoričeve slovnice anonimnega avtorja (1755), predelava Bohoričeve slovnice anonimnega avtorja (1758), slovenski slovnici Marka Pohlina (1768, 1783), slovnica Jerneja Kopitarja (1808/09)	Ahačič 2007, Ahačič 2012, Ahačič 2015a, Kidrič 1925 [2013]

Slovnica	Vpliv na delo	Vpliv na nadaljnja dela	Literatura
Pohlin 1768, Pohlin 1783	slovenska slovnica Adama Bohoriča (1584), češka slovnica Václava Jana Rose (1672), predelava Bohoričeve slovnice anonimnega avtorja (1758), spodnjelužiška srbska slovnica Johanna Gottlieba Hauptmana (1761), nemška slovnica Johanna Christopha Gottscheda (več izdaj, npr. 1762), češka slovnica Jana Václava Pohla (1765), kritika 1. izdaje Pohlinove slovnice Matija Čepa (1768), kritika 1. izdaje Pohlinove slovnice Ožbalta Gutsmana (1770)	slovenska slovnica Ožbalta Gutsmana (1777), slovenska slovnica Mihaela Zagajška (1791), slovenska slovnica Jerneja Kopitarja (1808/09)	Ahačič 2015e, Kidrič 1949 [2013]
Gutsman 1777	predelava Bohoričeve slovnice anonimnega avtorja (1758), slovenska slovnica Marka Pohlina (1768)	slovenska slovnica Mihaela Zagajška (1791), slovenska slovnica Jerneja Kopitarja (1808/09)	Ahačič 2015f, Kidrič 1926 [2013]
Zagajšek 1791	slovenska slovnica Ožbalta Gutsmana (1777), slovenska slovnica Marka Pohlina (1783)		Suhadolnik 1986 [2013], Trojar 2015
Kopitar 1808/09	slovenska slovnica Adama Bohoriča (1584), slovenska slovnica Marka Pohlina (1768, 1783), dela Augusta Ludwiga Schlözerja, stališča Josefa Dobrovskega, različne grške in latinske slovnice ter slovnice nemškega, francoskega, italijanskega jezika in slovanskih jezikov, npr. slovnica Johanna Christopha Adelunga (1782)	vpliv na številna jezikoslovna dela v 19. in 20. stoletju; slovenska slovnica Valentina Vodnika (1811), slovenska slovnica Vincenca Franula Weissenthurna (1811), slovenska slovnica Janeza Leopolda Šmigoca (1812), slovenska slovnica Franca Serafina Metelka (1825)	Kernc 1932 [2013], Merše 2015

Slovnica	Vpliv na delo	Vpliv na nadaljnja dela	Literatura
Vodnik 1811	cerkvenoslovska slovnica Meletrija Smotrickega, Hipolitova predelava Bohoričeve slovnice (1715), ruska slovnica Mihaila Vasiljeviča Lomonosova (1755), rokopisno gradivo Žige Popoviča, rokopisna slovnica Jurija Japlja, slovenska slovnica Marka Pohlina (1768, 1783), načrtovana slovenska slovnica Blaža Kumerdeja, slovenska slovnica Mihaela Zagajška (1791), slovenska slovnica Jerneja Kopitarja (1808/09), vprašalnik o normiranju slovenskega (kranjskega) knjižnega jezika Janeza Debevca, francoska slovnica Charlesa François Lhomonda (več izdaj)	učbenika francoščine in italijanščine Valentina Vodnika (1811, 1811), slovenski slovnici Frana Metelka (1825, 1830), slovenske šolske slovnice iz sredine 19. stoletja Jožefa Muršca, Frana Malavašiča in Matije Majarja, slovenska slovnica Antona Janežiča (1854, 1863)	Kos in Toporišič 1986 [2013], Legan Ravnikar 2015

Identificirani vplivi na slovnice, navedeni v tabeli, bodo v nadaljevanju primerjani z rezultati analize ponavljanja ponazarjalnih zgledov iz Bohoričeve slovnice.

Analiza ponavljanja ponazarjalnih zgledov iz Bohoričeve slovnice v izbranih kasnejših slovenskih slovnica

Poglavja o členu in samostalniku so bila analizirana z vidika ponavljanja ponazarjalnih zgledov. Iz zgoraj navedenih slovnice so bili najprej izpisani vsi ponazarjalni zgledi v slovenščini, navedeni v poglavjih (razdelkih) o členu in samostalniku. Sezname izpisanih zgledov so bili nato primerjani za ugotavljanje prekrivnosti zgledov med slovnica, in sicer v paru, ki sta ga tvorili Bohoričeva slovnica in vsaka izmed ostalih analiziranih slovnice.

Pregledana so bila poglavja o členu in samostalniku v slovnica Adama Bohoriča (1584: 44–63), Marka Pohlina (1768: 19–34, 1783: 30–43), Ožbalta Gutsmana (1777: 4–19), Mihaela Zagajška (1791: 23–63), Jerneja Kopitarja (1808/09: 214–254) in Valentina Vodnika (1811: 9–35). Izpisani so bili vsi ponazarjalni zgledi (povečini samostalniki in nekaj pridevnikov), vključno z

drugimi citiranimi elementi opisovanega (slovenskega) jezika v metajeziku (npr. končnice, priponska obrazila, kazalni zaimek: *-a*, *-ost*, *ta* ...). Izpisane so bile vse pojavitve vseh ponazarjalnih zgledov, ne glede na to, kolikokrat so se ponovile. Pri analizi ponavljanja Bohoričevih zgledov v poznejših slovniceh so bili v nadaljnji analizi upoštevani samostalniški (in redki pridevniški) ponazarjalni zgledi.¹ Prečiščeni seznam zgledov iz Bohoričeve slovnice (1584) je bil nato primerjan z izpisom zgledov iz vsake preostale slovnice, zajete v analizo. Kot ponovitev ponazarjalnega zgleda je štela ponovitev na ravni lem (različnic; ne glede na to, ali se lema v slovnici dejansko pojavi ali ne), upoštevani pa so bili zgledi, ki so ponovljeni dobesedno ali pa z manjšimi pravopisnimi, glasovnimi ali oblikoslovnimi spremembami (npr. Bohorič 1584: *befeda*, *bledoft*, *ponva*; Pohlin 1768: *beffed*, *bleduft*, *ponuv*).

V spodnjih preglednicah (2–7) so posamezni ponazarjalni zgledi, ki se pojavijo v obeh primerjanih slovniceh, razvrščeni v abecednem vrstnem redu in so navedeni samo enkrat (tj. kot različnice, načeloma v imenovalniku ednine, če se v slovnici pojavijo tudi v imenovalniku ednine, sicer pa v drugih sklonih in številih, prim. npr. *otrozi* v Bohoričevi slovnici).

Pri vsaki besedi (besedni zvezi), navedeni v preglednici, je v oklepaju navedena stran, na kateri se beseda (besedna zveza) pojavi. Kot ponovljene so bile v nekaj redkih primerih upoštevane tudi besede, ki nastopajo kot sestavine daljših besednih zvez (npr. Bohorič 1584: *diviza*; Pohlin 1768: *dekelza diviza*). Za izračun deleža ponazarjalnih zgledov, ponovljenih v posamezni slovnici, je bil seznam slovenskih zgledov, izpisanih iz Bohoričeve slovnice (1584), prečiščen tako, da so na seznamu ostali pretežno samostalniki, načeloma v osnovni (imenovalniški) obliki (gl. opombo 1). Delež zgledov iz Bohoričeve slovnice, ki se ponovijo v kateri izmed analiziranih kasnejših slovnice, glede na celoto vseh zgledov v Bohoričevi slovnici (s t. i. prečiščenega seznama, tj. 521 ponazarjalnih zgledov), je naveden v komentarju pod preglednico za vsako slovnico posebej.

¹ S seznamoma vseh izpisanih ponazarjalnih zgledov iz Bohoričeve slovnice (1584) so bili v naslednji fazi izločeni zlasti kazalni zaimki, medmeti, končnice in priponska obrazila. Na seznamu pa so ostali (sicer redki) pridevniki, saj bi vsaj v nekaterih primerih lahko šlo za posamostaljene pridevnike. Izločeni so bili podvojeni vnosi ter oblike v odvisnih sklonih (če je bila prisotna že imenovalniška oblika). Tako prečiščen seznam naj bi predstavljal seznam različnih pretežno samostalniških ponazarjalnih zgledov v analiziranem delu Bohoričeve slovnice. Prečiščeni seznam vsebuje 521 besed. Neprečiščeni seznam vsebuje 686 besed (oz. elementov opisovanega (objektnega) jezika), v to številko pa niso vključene (rodilniške) končnice, ki jih Bohorič navaja npr. na seznamu besed, ki sledijo istemu sklanjatvenemu vzorcu.

Pretežno samostalniški ponazarjalni zgledi iz poglavij o členu in samostalniku v Bohoričevi slovnici (1584), ponovljeni v 1. izdaji Pohlinoe slovnice (1768)

Preglednica 2 prikazuje pretežno samostalniške ponazarjalne zglede iz Bohoričeve slovnice, ki se v isti ali nekoliko spremenjeni obliki pojavijo tudi v 1. izdaji Pohlinoe slovnice.

Preglednica 2: Primerjava ponovljenih, pretežno samostalniških ponazarjalnih zgledov v slovnicih Bohoriča (1584: 44–63) in Pohlina (1768: 19–34) z navedbo strani pojavitve v oklepaju

Ponazarjalni zgledi v Bohoričevi slovnici (1584: 44–63)	Ponazarjalni zgledi v Pohlinoi slovnici (1768: 19–34)
antvela (55)	antela (29)
bakla (55)	bakla (29)
beshézh (48)	wejfhez (24)
beſeda (55)	beſſeda (29)
beteg (48)	beteg (24)
blagú (61)	blagu (32)
bledoft (55)	bleduft (30)
brat (48)	brat (25)
buzha (55)	buzha (29)
daniza (55)	daniza (29)
deblu (61)	deblu (33)
dete (61)	dete (33)
diviza (56)	(dekelza) diviza (29)
divjak (48)	dovjak (24)
djanje (61)	dijanje (33)
dojniza (56)	dojniza (29)
duh (48)	duh (24)
far (48)	far (24)
gèrmáda (56)	germada (29)
germénje (61)	germenje (34)
gerzha (56)	gerzha (29)
goltanèz (49)	govtanz (24)
goß (56)	gus (31)
gospud (49)	gospud (19)
govédu (61)	govedu (32)
gromazha (56)	gromazha (29)
helze (61)	helze (32)
himba (56)	himba (29)
hinaufhina (56)	hinavshena (29)
hlapzhizh (49)	hlapzhez (24)

Ponazarjalni zgledi v Bohoričevi slovnici (1584: 44–63)	Ponazarjalni zgledi v Pohlinovi slovnici (1768: 19–34)
kardellu (61)	kardellu (33)
karniza (56)	kerniza (29)
kletka (56)	kletka (29)
klop (56)	klop (30)
kolenu (61)	kolenu (32)
kolnenje (62)	kovnenje (33)
kosèl (49)	kofl (24)
kožilü (62)	kosilu (32)
krajl (50)	krayl (21)
kruh (50)	kruh (24)
kulla (62)	kulla (34)
lajnu (62)	lajnu (32)
liftar (50)	liftar (24)
log (50)	log (24)
lubesnivoft (57)	lubefnivoft (30)
luknja (56)	lukna (29)
mati (54)	mate (30)
méh (50)	méh (27)
mejftu (62)	mejftu (32)
misa (57)	mifa (19)
mifäl (57)	misl (30)
mosh (51)	mosh (25)
musga (57)	muſga (29)
nakovalu (62)	nakovallu (33)
nesmaſa (v'pitju, v'jedi, v'gvantu) (57)	naſmasa (29)
nezhaft (57)	nazhaft (30)
oblizhje (62)	oblizhje (33)
odéja (57)	odeja (29)
ognénik (51)	ognenek (24)
opravilu (62)	opravilu (33)
opróda (51)	oproda (24)
oltruga (57)	ojftroga (29)
otrozi (51)	otrozi (27)
pèzh (58)	pèzh (31)
plotniza (55)	plotniza (29)
ponva (58)	ponuv (29)
prag (52)	pragú (27)
pripúviſt (58)	pripoviſt (30)
rana (58)	rana (29)
rojftvu (62)	rojftvu (33)
rug (52)	ruh (26)
savijanje(, kokèr volzje) (62)	savyanje (33)

Ponazarjalni zgledi v Bohoričevi slovnici (1584: 44–63)	Ponazarjalni zgledi v Pohlinovi slovnici (1768: 19–34)
sdravje (62)	sdravje (33)
sekira (58)	sekira (29)
seftra (58)	seftrá (29)
set (53)	set (24)
shaloft (58)	shaloft (30)
shlahta (58)	shlahta (29)
skerb (59)	skerb (31)
smota (59)	smota (29)
snajnje (63)	snanje (33)
sonze (63)	sonze (33)
stèrd (50)	stèrd (24)
svitloba (59)	svitloba (29)
temma (59)	tèmmá (29)
tèrft (54)	tèrft (24)
vufh (60)	ush (31)
zhednuft (60)	zhednoft (30)
zhervojedina (60)	zhervojedina (29)

V preglednici 2 je navedenih 89 pretežno samostalniških ponazarjalnih zgledov, ki so prisotni tako v Bohoričevi slovnici kot v 1. izdaji slovnice Marka Pohlina, kar predstavlja 17,1-odstotni delež zgledov glede na prečiščeni seznam ponazarjalnih zgledov analiziranega dela Bohoričeve slovnice.² Tak delež je relativno visok in kaže na močan vpliv Bohoričeve slovnice na Pohlinovo. Pohlinova slovnica (1768) je prva izvirna slovnica po Bohoričevi (izvzemši Megiserjev slovnični dodatek, slovnico Alasia da Sommaripe in rokopisne slovnice) in s precejšnjo stopnjo verjetnosti je mogoče sklepati, da visok delež ponovljenih zgledov potrjuje za močan vpliv Bohoriča na Pohlina, pri čemer pa je zgolj na podlagi ponovitev zgledov težko določiti, ali gre za posredni ali neposredni vpliv (Pohlin je verjetno poznal tako izvirno Bohoričevo slovnico kot njeno priredbo iz leta 1758, gl. preglednico 1).

² Vseh izpisanih ponazarjalnih zgledov, ki jih Pohlin (1768: 19–34) navaja v analiziranem delu slovnice, je 573. To število zajema vse pojavitve vseh elementov primarnega (opisovanega) jezika v metajeziku analiziranega dela slovnice (gre za t. i. avtonime), med ponazarjalne zglede pa niso vključeni samo samostalniki (nekateri med njimi se pojavijo večkrat, npr. v različnih sklonih, *Krayl*, *Krayla*), temveč tudi končnice (npr. *-ama*), kazalni zaimki (*ta*) in končaji/priponska obrazila (npr. *-at*, *-ar*). Ker seznam Pohlinovh zgledov ni bil posebej prečiščen, tu ne navajamo deleža samostalnikov, ki se prekrivajo z Bohoričevo slovnico, glede na celoto Pohlinovih zgledov. To velja tudi za vse ostale slovnice, ki so analizirane v nadaljevanju.

Pretežno samostalniški ponazarjalni zgledi iz poglavij o členu in samostalniku v Bohoričevi slovnici (1584), ponovljeni v 2. izdaji Pohlinoe slovnice (1783)

Preglednica 3 prikazuje pretežno samostalniške ponazarjalne zglede iz Bohoričeve slovnice, ki se v isti ali nekoliko spremenjeni obliki pojavijo tudi v 2. izdaji Pohlinoe slovnice.

Preglednica 3: Primerjava ponovljenih, pretežno samostalniških ponazarjalnih zgledov v slovnicih Bohoriča (1584: 44–63) in Pohlina (1783: 30–43), z navedbo strani pojavitve v oklepaju

Ponazarjalni zgledi v slovnici Bohoriča (1584: 44–63)	Ponazarjalni zgledi v Pohlinoi slovnici (1783: 30–43)
antvela (55)	antèla (37)
beshézh (48)	wejlhezh (33)
befeda (55)	bésèda (38)
blagú (61)	blagú (41)
bledoft (55)	bleduft (39)
brat (48)	brat (35)
buzha (55)	bûzha (37)
deblu (61)	dêblu (42)
divjak (48)	dovjak (33)
djanje (61)	dijanje (42)
drevu (61)	drevú (41)
duh (48)	duh (33)
gerliza (56)	gerliza (37)
germénje (61)	germenje (43)
glaß (49)	glasú (34)
goß (56)	gôs (40)
gospud (49)	gospudi (34)
govèdu (61)	govèdu (41)
grad (49)	gradú (34)
himba (56)	himba (37)
hlapèz (49)	hlapz (33)
kardellu (61)	kardêlu (42)
karniza (56)	kerniza (37)
kletva (62)	kletuv (39)
klop (56)	klop (40)
kojn (49)	kojn (36)
krajl (50)	krayl (31)
kreg (50)	krégú (34)
kri (56)	kry (40)

Ponazarjalni zgledi v slovnici Bohoriča (1584: 44–63)	Ponazarjalni zgledi v Pohlinovi slovnici (1783: 30–43)
kruh (50)	krûh (33)
kulla (62)	kôla (43)
lajnu (62)	lajnu (41)
laß (50)	las (35)
léd (50)	ledú (34)
log (50)	lôg (33)
lubesnivoft (57)	lubefnivosft (39)
luknja (56)	lukna (37)
mati (54)	mate (39)
med (50)	mêdú (34)
méh (50)	mêh (36)
mejftu (62)	mejftu (41)
meffez (50)	męsz (33)
mifâl (57)	misł (39)
mosh (51)	môsh (35)
nakovalu (62)	nakovalu (42)
nezhaft (57)	nazhaft (39)
nozh (57)	nozh (40)
ognénik (51)	ognęnk (33)
opróda (51)	opproda (33)
otrozi (51)	otrozi (36)
ouza (57)	ovza (38)
ozha (51)	ózhe (35)
perú (62)	perú (42)
pézh (58)	pęzh (40)
pifhâl (58)	pishuv (39)
ponva (58)	ponvâ (39), ponuv (39)
prag (52)	pragú (34)
pripúvift (58)	perpovift (38)
rana (58)	rana (37)
rojftvu (62)	rojftvu (43)
rug (52)	rog (35)
sdravje (62)	ŝdravje (43)
seftra (58)	seftrâ (38)
set (53)	ŝet (33)
shlahta (58)	ŝhlahta (37)
skerb (59)	skerb (40)
snamjnje (63)	snamêne (41)
sonze (63)	sonze (41)
taft (53)	taftú (34)

Ponazarjalni zgledi v slovnici Bohoriča (1584: 44–63)	Ponazarjalni zgledi v Pohlinovi slovnici (1783: 30–43)
tek (53)	tekú (34)
temma (59)	temmâ (38)
têrft (54)	têrft (33)
tram (54)	tramú (34)
trava (59)	trava (37)
vasha (59)	vařha (37)
viuda (48)	vojda (33)
vmetelnoft (57)	umetalnoft (39)
vftekluft (60)	uftekloft (39)
vufh (60)	ush (40)
zhaft (60)	zhaft (39)
zhednuft (60)	zhędnoft (35)
zhulnar (54)	zhovnarja (35)

V preglednici 3 je navedenih 82 pretežno samostalniških ponazarjalnih zgledov, ki so prisotni tako v Bohoričevi slovnici kot v 2. izdaji slovnice Marka Pohlina, kar predstavlja 15,7-odstotni delež zgledov glede na prečiščeni seznam ponazarjalnih zgledov analiziranega dela Bohoričeve slovnice. Tak delež je relativno visok in kaže na močan vpliv Bohoričeve slovnice na Pohlinovo, je pa nekoliko nižji v primerjavi s 1. izdajo Pohlinove slovnice (17,1 % ponovljenih zgledov, gl. zgoraj).³ To dejstvo nakazuje na to, da je Pohlin pri pripravi 2. izdaje aktivno posegal v besedilo 1. izdaje, vendar je Bohoričev vpliv, kar zadeva navajanje ponazarjalnih zgledov, še vedno močno prisoten in zaznaven. Analiza ponovljenih ponazarjalnih zgledov tudi pri drugi izdaji Pohlinove slovnice (1783) potrjuje močan vpliv Bohoriča na Pohlina.

Samostalniški ponazarjalni zgledi iz poglavij o členu in samostalniku v Bohoričevi slovnici (1584), ponovljeni v Gutsmanovi slovnici (1777)

Preglednica 4 prikazuje samostalniške ponazarjalne zglede iz Bohoričeve slovnice, ki se v isti ali nekoliko spremenjeni obliki pojavijo tudi v Gutsmanovi slovnici.

³ Število vseh izpisanih ponazarjalnih zgledov, ki jih Pohlin (1783: 30–43) navaja v analiziranem delu slovnice, je 583. Kot je navedeno v opombi št. 2, to število zajema vse pojavitve vseh elementov primarnega jezika v metajeziku analiziranega dela slovnice, med ponazarjalne zglede pa niso vključeni samo samostalniki, temveč tudi npr. končnice itd.

Preglednica 4: Primerjava ponovljenih samostalniških ponazarjalnih zgledov v slovnicih Bohoriča (1584: 44–63) in Gutsmana (1777: 4–19) z navedbo strani pojavitve v oklepaju

Ponazarjalni zgledi v Bohoričevi slovnici (1584: 44–63)	Ponazarjalni zgledi v Gutsmanovi slovnici (1777: 4–19)
goŕpud (49)	goŕpud (8)
hlapèz (49)	hlapez (9)
kaf'hèl (49)	kafhel (9)
kri (56)	kri (15)
letú (62)	letu (17)
mati (54)	mati (15)
mejŕtu (62)	meŕtu (17)
mifâl (57)	mifel (15)
nosh (51)	nosh (11)
otrozi (51)	otrozi (11)
ozha (51)	ozha (11)
paŕtir (51)	paŕtir (9)
poŕtela (58)	poŕtel (15)
shena (58)	shena (13)
skerb (59)	fkerb (14)
zerkva (60)	zirkou (15)

V preglednici 4 je navedenih 16 samostalniških ponazarjalnih zgledov, ki so prisotni tako v Bohoričevi slovnici kot v slovnici Ožbalta Gutsmana, kar predstavlja le 3,1-odstotni delež zgledov glede na prečiščeni seznam ponazarjalnih zgledov analiziranega dela Bohoričeve slovnice.⁴ Na podlagi relativno nizkega deleža ponovljenih zgledov je mogoče sklepati le na šibek posredni vpliv Bohoričeve slovnice prek predelave Bohoričeve slovnice in/ali šibek posredni vpliv (prek Pohlina). Pri interpretaciji takšnega deleža pa je treba upoštevati tudi to, da je Gutsmanova slovnica od Bohoričeve po obsegu precej skromnejša (148 strani, število vseh navedenih ponazarjalnih zgledov pa je več kot pol manjše kot pri Bohoriču, in sicer 325, v Bohoričevi slovnici namreč jih je namreč vsaj 686, gl. opombo 1).

⁴ Število vseh ponazarjalnih zgledov, ki jih Gutsman (1777: 4–19) navaja v analiziranem delu slovnice, je 325. Kot je navedeno že v opombi št. 2, to število zajema vse pojavitve vseh elementov primarnega jezika v metajeziku analiziranega dela slovnice, med ponazarjalne zglede pa niso vključeni samo samostalniki, temveč tudi npr. končnice itd.

Pretežno samostalniški ponazarjalni zgledi iz poglavij o členu in samostalniku v Bohoričevi slovnici (1584), ponovljeni v Zagajškovi slovnici (1791)

Preglednica 5 prikazuje pretežno samostalniške ponazarjalne zgledе iz Bohoričeve slovnice, ki se v isti ali nekoliko spremenjeni obliki pojavijo tudi v Zagajškovi slovnici.⁵

Preglednica 5: Primerjava ponovljenih, pretežno samostalniških ponazarjalnih zgledov v slovnicih Bohoriča (1584: 44–63) in Zagajška (1791: 23–63) z navedbo strani pojavitve v oklepaju

Ponazarjalni zgledi v slovnici Bohoriča (1584: 44–63)	Ponazarjalni zgledi v Zagajškovi slovnici (1791: 23–63)
goľpud (49)	gospod (39)
klop (56)	klopp (47)
krajl (50)	krall (27)
lep (50)	lep (25)
mati (54)	mati (49)
mejľtu (62)	(tu) meistu (Lublana) (25)
mir (51)	myr (41)
misa (57)	mifa (25)
mifäl (57)	misla (47), ta misl (45)
nosh (51)	(jest sym en lep) nofh (kuppil) (41)
otrozi (51)	ottrok (35)
paľtir (51)	pastir (39)
poľtela (58)	postel (45), postela (47)
semlä (58)	semła (25)
tvur (54)	tvor (41)
zerkov (60), zerkva (60)	zirko (45), zirkva (47)

V preglednici 5 je navedenih 16 ponazarjalnih zgledov, ki so prisotni tako v Bohoričevi slovnici kot v slovnici Mihaela Zagajška, kar predstavlja le 3,1-odstotni delež zgledov glede na prečiščeni seznam ponazarjalnih zgledov analiziranega dela Bohoričeve slovnice.⁶ Ta delež je enak kot pri Gutsmanovi slovnici in tudi

⁵ V dvojezični Zagajškovi slovnici so bili zgledi izpisani samo iz slovensko pisanega dela; ob hkratnem izpisovanju še iz nemškega besedila bi bili namreč zgledi po nepotrebnem podvojeni. V preglednici 5 sta upoštevani tudi pojavitvi samostalnikov v daljših zgledih, in sicer v besednozveznem *tu meistu Lublana* in stavčnem *jest sym en lep nofh kuppil*, naveden pa je tudi en pridevnik.

⁶ Število vseh ponazarjalnih zgledov, ki jih Zagajšek (1791: 23–63) navaja v analiziranem delu slovnice, je 420. Kot je navedeno že v opombi št. 2, to število zajema vse pojavitve vseh elementov primarnega jezika v metajeziku analiziranega dela slovnice, med ponazarjalne zgledе pa niso vključeni samo samostalniki, temveč tudi npr. končnice itd.

v primeru Zagajškove slovnice bi zgolj na podlagi ponovljenih ponazarjalnih zgledov težko sklepali na neposredni vpliv Bohoričeve slovnice. Verjetnejši je posredni vpliv, in sicer prek Gutsmana ali Pohlina. Tudi tu je treba pri primerjavi z Bohoričevo slovnico opozoriti na razlike v obsegu slovnice: Zagajškova slovnica je od Bohoričeve po obsegu precej skromnejša (349 strani, vendar je slovnica dvojezična, tako da na vsakega od jezikov odpade polovica strani, vseh izpisanih ponazarjalnih zgledov je manj kot v Bohoričevi, in sicer 420, v Bohoričevi slovnici pa vsaj 686, gl. opombo 1).

Samostalniški ponazarjalni zgledi iz poglavij o členu in samostalniku v Bohoričevi slovnici (1584), ponovljeni v Kopitarjevi slovnici (1808/09)

Preglednica 6 prikazuje samostalniške ponazarjalne zgleds iz Bohoričeve slovnice, ki se v isti ali nekoliko spremenjeni obliki pojavijo tudi v Kopitarjevi slovnici.

Preglednica 6: Primerjava ponovljenih samostalniških ponazarjalnih zgledov v slovnicih Bohoriča (1584: 44–63) in Kopitarja (1808/09: 214–254) z navedbo strani pojavitve v oklepaju

Ponazarjalni zgledi v slovnici Bohoriča (1584: 44–63)	Ponazarjalni zgledi v Kopitarjevi slovnici (1808/09: 214–254)
befeda (55)	beřéd (244)
blagú (61)	blagó (239)
brat (48)	bràt (231)
buzha (55)	buzha (244)
daniza (55)	daníza (244)
deblu (61)	déblo (239)
delu (61)	délo (239)
dete (61)	déte (241)
diviza (56)	divíza (244)
dobizhèk (48)	dobízhič (225), dobířhka (225)
dobruta (56)	dobróta (244)
draginja (56)	dragína (244)
drevu (61)	drevó (242)
far (48)	fár (229)
gerliza (56)	gèrliza (244)
gèrmáda (56)	germáda (244)
gerzha (56)	gèrzha (244)
gora (56)	gòra (244)
gosd (50)	gòjsd (222)
goß (56)	góř (217)

Ponazarjalni zgledi v slovnici Bohoriča (1584: 44–63)	Ponazarjalni zgledi v Kopitarjevi slovnici (1808/09: 214–254)
goľpud (49)	goľpód (231)
hiľha (56)	hiľha (245)
hruľhka (56)	hruľhka (245)
iezha (56)	jézha (245)
iigla (56)	iglà (245)
iimé (61)	imé (240)
kamèn (49)	kámen (226)
kaľhèl (49)	káľhel (226), káľhelj (226)
kazha (56)	kazha (245)
klop (56)	klóp (217)
kluzh (49)	klúzh (222)
kojn (49)	kònj (233)
konèz (49)	kònez (226)
kosha (56)	kósha (245)
koßilu (62)	kořilo (239)
kovázh (49)	kovázh (223)
kraj (morja) (50)	kràj (221)
krajl (50)	kralj (223)
kri (56)	krí (253)
kruh (50)	krùh (223)
kulla (62)	kóla (242)
kuft (57)	kóft (217)
lakota (57)	lákota (246)
laß (50)	láf (238)
lißiza (57)	leřiza (246), liřiza (246)
luknja (56)	luknja (246)
luzh (57)	lúzh (217)
mati (54)	máti (253)
mèrlizh (57)	merlizh (223)
misa (57)	misa (246)
mifäl (57)	mífel (217)
miľh (57)	miľh (217)
mleku (62)	mléko (240)
morje (62)	mórje (239)
mosh (51)	mósh (232)
mras (51)	mràs (223)
mresha (57)	mréshta (246)
mujfter (51)	mójfter (226)
muzh (57)	mózh (217)
nakovalu (62)	nakoválo (240)

Ponazarjalni zgledi v slovnici Bohoriča (1584: 44–63)	Ponazarjalni zgledi v Kopitarjevi slovnici (1808/09: 214–254)
njiva (57)	njiva (246)
nosh (51)	nòsh (223)
nozh (57)	nózh (217)
oblák (51)	oblák (223)
obláft (57)	obláft (216)
ogèjn (51)	òginj (226)
opróda (51)	opróda (234)
oftruga (57)	oftróga (246)
otrozi (51)	otròk (233)
ouza (57)	ovza (248)
ovèn (51)	òven (226)
ozha (51)	ozha (216)
paftir (51)	paftir (228)
pehar (51)	pèhar (229)
perú (62)	peró (242)
pézh (58)	pézh (217)
pifhàl (58)	pifhál (217)
piľmu (60)	piľmo (240)
plut (52)	plót (223)
poľóda (58)	poľóda (247)
pořtela (58)	póřtela (247), póřtelja (247)
pot (52)	pót (217)
prag (52)	prág (223)
prizha (58)	prizha (247)
ptiza (58)	ptiza (247)
rak (52)	ràk (221)
rashin (52)	ráshinj (226)
rezh (58)	rézh (217)
riba (58)	ríba (243)
schrebèl (53)	shebel (226), shebelj (226)
sdravje (62)	sdravje (239)
seme (62)	ľeme (240)
seřtra (58)	ľeřtra (248)
set (53)	sèt (231)
shaba (58)	shaba (248)
shena (58)	shèna (248)
shliza (58)	shliza (248)
sila (59)	řila (247)
skala (59)	řkala (248)
skerb (59)	řkèrb (217)

Ponazarjalni zgledi v slovnici Bohoriča (1584: 44–63)	Ponazarjalni zgledi v Kopitarjevi slovnici (1808/09: 214–254)
smàrt (59)	fmèrt (217)
smolla (59)	fmòla (247)
srezha (59)	frézha (247)
stebèr (53)	fteber (226)
stena (59)	fténa (247)
stèrd (53)	ftèrd (217)
stran (59)	frán (217)
suknja (59)	fuknja (248)
tempèl (54)	templa (228)
tovor (54)	tòvor (230)
turén (54)	túren (226)
verbes (56)	vérbař (222)
vreme (54)	vrème (242)
vupanje (63)	vúpanje (239)
vufh (60)	úfh (217)
zerkov (60), zerkva (60)	zérkov (252), zérkva (252)
zhafť (60)	zháft (217)

V preglednici 6 je navedenih 117 ponazarjalnih zgledov, ki so prisotni tako v Bohoričevi slovnici kot v slovnici Jerneja Kopitarja, kar predstavlja 22,5-odstotni delež zgledov glede na prečiščeni seznam ponazarjalnih zgledov analiziranega dela Bohoričeve slovnice.⁷ Med vsemi analiziranimi slovniciami je v Kopitarjevi ponovljen največji delež Bohoričevih zgledov. Pri Kopitarju tudi ni dvomov glede poznavanja Bohoričeve slovnice, saj jo v uvodu in prvem delu slovnice obsežno komentira in navaja. Pomemben vpliv Bohoričeve slovnice na Kopitarja se torej kaže v visokem deležu ponovljenih Bohoričevih ponazarjalnih zgledov. Treba je opozoriti tudi na razliko v obsegu slovnici: analizirani del Kopitarjeve slovnice obsega 40 strani, v Bohoričevi slovnici pa le 19; vseh izpisanih ponazarjalnih zgledov iz analiziranega dela Kopitarjeve slovnice je 2097, v Bohoričevi slovnici pa vsaj 686 (gl. opombo 1).

⁷ Število vseh ponazarjalnih zgledov, ki jih Kopitar (1808/09: 214–254) navaja v analiziranem delu slovnice, je 2097. Kot je navedeno že v opombi št. 2, to število zajema vse pojavitve vseh elementov primarnega jezika v metajeziku analiziranega dela slovnice, med ponazarjalne zglede pa niso vključeni samo samostalniki, temveč tudi npr. končnice itd.

Samostalniški ponazarjalni zgledi iz poglavij o členu in samostalniku v Bohoričevi slovnici (1584), ponovljeni v Vodnikovi slovnici (1811)

Preglednica 7 prikazuje samostalniške ponazarjalne zgleds iz Bohoričeve slovnice, ki se v isti ali nekoliko spremenjeni obliki pojavijo tudi v Vodnikovi slovnici.

Preglednica 7: Primerjava ponovljenih samostalniških ponazarjalnih zgledov v slovnici Bohoriča (1584: 44–63) in Vodnika (1811: 9–35) z navedbo strani pojavitve v oklepaju

Ponazarjalni zgledi v slovnici Bohoriča (1584: 44–63)	Ponazarjalni zgledi v Vodnikovi slovnici (1811: 9–35)
befeda (55)	befeda (29)
brat (48)	brat (10)
delu (61)	délo (24)
dete (61)	déte (26)
drevu (61)	drevo (26)
duh (48)	duh (20)
gàrba (56)	gerba (29)
glaß (49)	glaf (21)
gora (56)	gora (29)
goß (56)	góf (11)
goßpud (49)	goßpód (17)
grad (49)	grád (21)
hißha (56)	hißha (9)
hraß (49)	hraß (11)
iigla (56)	jegla (31)
iigra (56)	jegra (31)
iimé (61)	imé (26)
kaßhèl (49)	kaßhel (16)
klop (56)	klóp (11)
kojn (49)	kónj (17)
kraj (morja) (50)	kraj (14)
kri (56)	kerev (11), kri (11)
kuß (57)	kóß (11)
lakota (57)	lakota (11), lakot (11)
laß (50)	laf (23)
léd (50)	léd (21)
luknja (56)	luknja (29)
luzh (57)	luzh (33)
mati (54)	mati (35)
med (50)	méd (21)
méh (50)	méh (20)
mir (51)	mir (21)

Ponazarjalni zgledi v slovnici Bohoriča (1584: 44–63)	Ponazarjalni zgledi v Vodnikovi slovnici (1811: 9–35)
mifāl (57)	mifēl (11)
mifh (57)	mifh (12)
morje (62)	morje (25)
mosh (51)	mosh (20)
moft (51)	móft (11)
muzh (57)	mózh (11)
nosh (51)	nòsh (12)
nozh (57)	nozh (11)
obláft (57)	oblaft (11)
otrozi (51)	otròk (17)
ouza (57)	ovza (29)
ozha (51)	ozha (17)
paftir (51)	paftir (16)
perú (62)	pero (26)
pézh (58)	pezh (12)
pifhàl (58)	pifhal (12), pifhála (28)
pot (52)	pót (12)
rak (52)	rak (26)
rezh (58)	rézh (12)
riba (58)	riba (30)
rug (52)	rog (20)
semlà (58)	semla (29)
seftra (58)	feſtra (10)
set (53)	set (17)
shena (58)	shèna (12)
sin (52)	fin (21)
skerb (59)	ſkerb (12)
slatkuft (59)	ſladkoft (11)
smàrt (59)	fmért (12)
smrád (53)	fmrad (21)
stèrd (53)	fterd (12)
stran (59)	ſtran (12)
taft (53)	taft (23)
temma (59)	temà (31), tma (31)
tempèl (54)	tempel (16)
tovor (54)	tovor (17)
tram (54)	tram (21)
vál (navodi) (54)	val (21)
verv (59)	verev (33)
vus (60)	vós (20)
zerv (60), zerv (60)	zerkev (28), zerkva (28)
zhaft (60)	zhaft (11)

V preglednici 7 je navedenih 74 ponazarjalnih zgledov, ki so prisotni tako v Bohoričevi slovnici kot v slovnici Valentina Vodnika, kar predstavlja 14,2-odstotni delež zgledov glede na prečiščeni seznam ponazarjalnih zgledov analiziranega dela Bohoričeve slovnice.⁸ Delež ponovljenih zgledov iz Bohoričeve slovnice je nezanemarljiv, vendar je pri Vodniku še bistveno težje določiti, ali gre za posredni ali neposredni vpliv Bohoriča (posredno npr. prek Pohlina ali Kopitarja, s katerim je sodeloval, ali pa prek predelav Bohoričeve slovnice). Pri interpretaciji deleža velja omeniti tudi obseg obeh primerjanih slovnici: analizirani del slovnice pri Bohoriču obsega 19 strani, pri Vodniku 26, vseh izpisanih ponazarjalnih zgledov iz analiziranega dela Vodnikove slovnice je 1031, v Bohoričevi slovnici pa vsaj 686 (gl. opombo 1).

Ugotovitve in zaključek

Primerjava ponavljanja ponazarjalnih zgledov iz Bohoričeve slovnice v izbranih kasnejših slovenskih slovnicih je pokazala različne stopnje ponavljanja zgledov med analiziranimi slovnicih. Rezultati so navedeni v Preglednici 8.

Preglednica 8: Število ponovljenih zgledov iz Bohoričeve slovnice, delež ponovljenih zgledov glede na prečiščeni seznam Bohoričevih zgledov in število vseh izpisanih zgledov v slovnicih Pohlina, Gutsmana, Zagajška, Kopitarja in Vodnika

Slovnica (izbrani del)	Število ponovljenih zgledov iz Bohoričeve slovnice	Delež ponovljenih zgledov glede na prečiščeni seznam 521 Bohoričevih zgledov (v %)	Število vseh izpisanih zgledov
Pohlin (1768: 19–34)	89	17,1	573
Pohlin (1783: 30–43)	82	15,7	583
Gutsman (1777: 4–19)	16	3,1	325
Zagajšek (1791: 23–63)	16	3,1	420
Kopitar (1808/09: 214–254)	117	22,5	2097
Vodnik (1811: 9–35)	74	14,2	1031

⁸ Število vseh ponazarjalnih zgledov, ki jih Vodnik (1811: 9–35) navaja v analiziranem delu slovnice, je 1031. Kot je navedeno že v opombi št. 2, to število zajema vse pojavitve vseh elementov primarnega jezika v metajeziku analiziranega dela slovnice, med ponazarjalne zgleds pa niso vključeni samo samostalniki, temveč tudi npr. končnice itd.

Analiza ponavljanja Bohoričevih zgledov v izbranih slovenskih slovnicaх po-kaže, da je delež ponovljenih zgledov glede na prečiščeni seznam Bohoričevih zgledov največji v slovnici Jerneja Kopitarja, ki ji sledita slovnici Marka Pohlina (najprej 1. izdaja in zatem 2. izdaja), nato pa Vodnikova slovnica. Daleč za njimi sta Gutsmanova in Zagajškova slovnica. Pri interpretaciji teh rezultatov pa je treba jasno opozoriti, da (veliko) število ponovljenih zgledov in (visok) delež ponovljenih zgledov zgolj indicirata vpliv enega slovničarja na drugega in ga ne že samodejno dokazujeta. Analiza ponavljanja zgledov je koristno dopolnilo ostalim metodam ugotavljanja medsebojnih vplivov med slovnicaми (slovnicaři): analiza strukture jezikoslovnega dela, analiza pojmovnih delitev, kategorizacij in tipologij, analiza rabe terminologije in metajezika, analiza navajanja (citi-ranja) drugih avtorjev, analiza širših okoliščin nastajanja jezikoslovnega dela (poznavanje zgodovinskega in družbenega konteksta nastanka, npr. ugotavlja-nje avtorjeve pripadnosti idejnim tokovom, ugotavljanje osebnih poznanstev med avtorji, iskanje podatkov o literaturi, ki je bila avtorju dostopna). Šele z vključitvijo vseh teh podatkov je mogoče z relativno gotovostjo potrditi vpliv določenega slovničarja na drugega in morda določiti še, ali gre za posredni ali neposredni vpliv.

Pri Kopitarju visok delež ponovljenih Bohoričevih zgledov (22,4 %) kaže pomemben vpliv Bohoriča, pri čemer je zaradi Kopitarjevega poznavanja in navajanja Bohoričeve slovnice z visoko stopnjo verjetnosti mogoče sklepati na neposredni vpliv Bohoriča. Nasprotno je v primeru Gutsmanove in Zagajškove slovnice na podlagi ponovljenih primerov težko sklepati na neposredni vpliv (delež ponovljenih Bohoričevih zgledov je v obeh primerih le 3,1 %). Če že, je bil vpliv posreden. Treba je upoštevati tudi možnost, da je ponovitev določenih ponazarjalnih zgledov naključna (tj. ni nastala zaradi zgledovanja po Bohoriču).

Opozoriti velja tudi na metodološke dileme, ki se pojavljajo pri analizi zgledov. Gre namreč za to, da avtorji zglede v slovnicaх enkrat navajajo kot različnice in drugič kot pojavnice. V prikazih paradigem (npr. sklanjatvenih vzorcev) se beseda lahko pojavi tudi več kot 10-krat (npr. *oblizhje, oblizhja, oblizhju, ob-lizhje, o oblizhje, od oblizhja ...*), pod paradigmo pa so navedene besede, ki sledijo istemu vzorcu, v osnovni obliki (lemi) in torej nastopajo kot različnice. V pričujoči analizi je bil seznam Bohoričevih zgledov prečiščen (lematiziran), za primerjavo pa so bili sproti (med analizo) lematizirani tudi ponazarjalni zgledi iz drugih slovnica (tj. vse pojavnice ponazarjalnega zgleda so bile pri preverjanju ponavljanja upoštevane kot ena različnica). Lematizacija tako lahko prikrije relativno pomembnost posameznega ponazarjalnega zgleda znotraj posamezne slovnice: ponazarjalni zgledi, navedeni v razpredelnicah za ponazoritev pregi-balnega vzorca (paradigme), imajo gotovo večjo prepoznavnost in večji vpliv pri recepciji slovnica (prim. npr. ponazarjalni zgled *korak*). Pri primerjavi ponavljanja

zglede bi bilo treba v večji meri vzeti v obzir tudi kontekst pojavljanja zgle-
da, tj. kaj konkretni ponazarjalni zgled ilustrira v eni slovnici in kaj v drugi
(kontekst pojavljanja zglede v pričujoči analizi namreč ni bil upoštevan). Več
pozornosti bi bilo treba v nadaljnjih raziskavah ponavljanja zglede nameniti
tudi pravopisnim, glasovnim in oblikoslovnim variantam ponazarjalnih zglede,
ki so bile v zgornji analizi sicer zanemarjene. Analiza teh variant bi lahko bila
povedna tudi z vidika vplivov med slovnici.

Rezultati analize ponovljenih zglede potrjujejo ugotovitve raziskovalcev s
področja zgodovine jezikoslovja o precejšnjem vplivu Bohoriča na nadaljnje
(zgodnejše slovenske) slovnice (gl. povzetek identificiranih vplivov v preglednici
1). Pomembno pa je poudariti, da je pri preučevanju vplivov med slovnici
vedno treba upoštevati več dejavnikov oz. ravni vplivanja (npr. strukturo pri-
merjanih jezikoslovnih del, pojmovne delitve, kategorizacije in tipologije, rabo
metajezika in terminologije), ki šele skupaj lahko pokažejo verodostojnejšo sliko
o vplivih med avtorji slovnice.

Literatura

Kozma AHAČIČ, 2007: *Zgodovina misli o jeziku in književnosti na Slovenskem: protestan-
tizem*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.

—, 2012: *Zgodovina misli o jeziku na Slovenskem: katoliška doba (1600–1758)*. Ljubljana:
Založba ZRC, ZRC SAZU.

—, 2015a: Adam Bohorič. *Arcticae horulae succisivae de Latinocarniolana literatura*. 1584.
(*Slovenske slovnice in pravopisi*). Ur. Kozma Ahačič. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.
<https://www.fran.si/slovnice-in-pravopisi/1/1584-bohoric>

—, 2015b: Anonimni. *Grammatica Latino-Germanico-Slavonica*. 1755. (*Slovenske slovnice
in pravopisi*). Ur. Kozma Ahačič. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU. [https://www.fran.si/
slovnice-in-pravopisi/5/1755-anonimnibohoric](https://www.fran.si/slovnice-in-pravopisi/5/1755-anonimnibohoric)

—, 2015c: Anonimni. *Grammatica Oder Windifches Sprach-Buch*. 1758. (*Slovenske slovnice
in pravopisi*). Ur. Kozma Ahačič. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU. [https://www.fran.si/
slovnice-in-pravopisi/6/1758-anonimnibohoric](https://www.fran.si/slovnice-in-pravopisi/6/1758-anonimnibohoric)

—, 2015d: Hipolit Novomeški. *Grammatica Latino-Germanico-Slavonica*. 1715. (*Slovenske
slovnice in pravopisi*). Ur. Kozma Ahačič. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU. [https://www.
fran.si/slovnice-in-pravopisi/4/1715-hipolitbohoric](https://www.fran.si/slovnice-in-pravopisi/4/1715-hipolitbohoric)

—, 2015e: Marko Pohlin. *Kraynska Grammatika*. 1768. (*Slovenske slovnice in pravopisi*).
Ur. Kozma Ahačič. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU. [https://www.fran.si/slovnice-in-
pravopisi/7/1768-pohlin](https://www.fran.si/slovnice-in-pravopisi/7/1768-pohlin)

—, 2015f: Ožbalt Gutsman. *Windifche Sprachlehre*. 1777. (*Slovenske slovnice in pravopisi*).
Ur. Kozma Ahačič. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU. [https://www.fran.si/slovnice-in-
pravopisi/8/1777-gutsman](https://www.fran.si/slovnice-in-pravopisi/8/1777-gutsman)

— (ur.), 2015g: *Slovenske slovnice in pravopisi*. Različica 1.0. Zbirka Fran. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU. <http://www.fran.si/slovnice-in-pravopisi>

Adam BOHORIČ, 1584: *Arcticae horulae succifivae*. Wittenberg. <http://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-XJXCBRP9>

—, 1987: *Arcticae horulae succifivae – Zimske urice proste*. Maribor: Založba Obzorja.

Bernard COLOMBAT (ur.), 2007–2019: *Corpus de textes linguistiques fondamentaux*. <http://ctlf.ens-lyon.fr/>

Bernard COLOMBAT, Jean-Marie FOURNIER, Christian PUECH, 2010: *Histoire des idées sur le langage et les langues*. Paris: Klincksieck.

Oswald GUTSMAN, 1777: *Windische Sprachlehre verfaſſet von Oswald Gutsman kaiſ. königl. Miſſionarien in Kärnten*. Klagenfurt: Ignaz Aloys Kleinmayer. <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-3JI2UH GK>

Eleonora, KERNC, 1932 [2013]: Kopitar, Jernej (1780–1844). (*Slovenska biografija*). Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Znanstvenoraziskovalni center SAZU, 2013. Izvirna objava v *Slovenski biografski leksikon*: 4. zv. Kocen - Lužar. Franc Ksaver Lukman et al. Ljubljana, Zadružna gospodarska banka. <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi287315/>

France KIDRIČ, 1925 [2013]: Bohorič, Adam (okoli 1520–po 1598). (*Slovenska biografija*). Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Znanstvenoraziskovalni center SAZU, 2013. Izvirna objava v *Slovenski biografski leksikon*: 1. zv. Abraham - Erberg. Izidor Cankar et al. Ljubljana, Zadružna gospodarska banka. <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi145314/>

—, 1926 [2013]: Gutsman, Ožbald (1727–1790). (*Slovenska biografija*). Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Znanstvenoraziskovalni center SAZU, 2013. Izvirna objava v *Slovenski biografski leksikon*: 2. zv. Erberg - Hinterlechner. Izidor Cankar et al. Ljubljana, Zadružna gospodarska banka. <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi220945/>

—, 1949 [2013]: Pohlin, Marko (1735–1801). (*Slovenska biografija*). Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Znanstvenoraziskovalni center SAZU, 2013. Izvirna objava v *Slovenski biografski leksikon*: 7. zv. Peterlin - Pregelj C. France Kidrič et al. Ljubljana, Slovenska akademija znanosti in umetnosti, 1949. <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi443704/>

Jernej KOPITAR, 1808/1809: *Grammatik der Slavischen Sprache in Krain, Kärnten und Steyermark*. Ljubljana: Wilhelm Heinrich Korn. <http://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-MHA8ZZD1>

Janko KOS, Jože TOPORIŠIČ, 1986 [2013]: Vodnik, Valentin (1758–1819). (*Slovenska biografija*). Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Znanstvenoraziskovalni center SAZU, 2013. Izvirna objava v *Slovenski biografski leksikon*: 14. zv. Vode - Zdešar. Jože Munda et al. Ljubljana, Slovenska akademija znanosti in umetnosti Znanstvenoraziskovalni center SAZU. <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi797061/>

Andreja LEGAN RAVNIKAR, 2015: Valentin Vodnik. Pifmenoft ali Gramatika sa Perve Shole. 1811. (*Slovenske slovnice in pravopisi*.) Ur. Kozma Ahačič. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU. <https://www.fran.si/slovnice-in-pravopisi/11/1811-vodnik>

Majda MERŠE, 2015: Jernej Kopitar. Grammatik der Slavischen Sprache in Krain, Kärnten und Steyermark. 1809. (*Slovenske slovnice in pravopisi*.) Ur. Kozma Ahačič. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU. <https://www.fran.si/slovnice-in-pravopisi/10/1809-kopitar>

Marko POHLIN, 1768: *Kraynska Grammatika*. Ljubljana: Lorenz Bernbacher. <http://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-CWHKCVY6>

– –, [1768] 2003: *Kraynska Grammatika. Bibliotheca Carnioliae*. Kritična izdaja. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.

– –, 1783: *Kraynska grammatika*. Ljubljana: Lorenz Bernbacher. <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-S0QKWPHP>

Stane SUHADOLNIK, 1986 [2013]: Zagajšek, Mihael (1739–1827). (*Slovenska biografija*). Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Znanstvenoraziskovalni center SAZU, 2013. Izvirna objava v *Slovenski biografski leksikon*: 14. zv. Vode-Zdešar. Jože Munda et al. Ljubljana, Slovenska akademija znanosti in umetnosti Znanstvenoraziskovalni center SAZU. <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi851042/>

Mitja TROJAR, 2015: Mihael Zagajšek. Slovenska grammatika oder Georg Sellenko's Wendische Sprachlehre in deutsch und wendischen Vortrag. 1791. (*Slovenske slovnice in pravopisi*.) Ur. Kozma Ahačič. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU. <https://www.fran.si/slovnice-in-pravopisi/9/1791-zagajsek>

Valentin VODNIK, 1811: *Pifmenoft ali Gramatika sa Perve Shole*. Ljubljana: Leopold Eger. <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-DU5DNOBI>

Mihael ZAGAJŠEK, 1791: *Slovennska grammatika oder Georg Sellenko's Wendifche Sprachlehre in deutfch und wendifchen Vortrag*. Celje: Fr. Jof. Jenko'fchen Schriften. <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-I6GEKBP8>

Povzetek

ODMEVI BOHORIČA, SLOVNIČARSTVO V NADALJNJIH STOLETJIH

Članek analizira ponavljanje ponazarjalnih zgledov iz Bohoričeve slovnice *Arcticae horulae succisivae de Latinocarniolana literatura* (1584) v slovnicaх Marka Pohlina (1768, 1783), slovnici Ožbalta Gutsmana (1777), slovnici Mihaela Zagajška (1791), slovnici Jerneja Kopitarja (1808/09) in slovnici Valentina Vodnika (1811). V vseh slovnicaх so bili iz poglavij o členu in samostalniku izpisani vsi ponazarjalni zgledi (predvsem samostalniki, nekaj pridevnikov, pa tudi končnice in obrazila). Prečiščeni seznam ponazarjalnih zgledov iz Bohoričeve slovnice je bil nato primerjan s seznamami zgledov, izpisanih iz drugih slovnicaх, z namenom določitve podvojenih zgledov. Analiza je pokazala, da sta število podvojenih zgledov in delež podvojenih zgledov glede na prečiščeni seznam Bohoričevih zgledov najvišja v Kopitarjevi slovnici. Tej slovnici sledita obe izdaji Pohlina slovnice in Vodnikova slovnica, najmanj podvojenih zgledov pa je bilo najdenih v Gutsmanovi in Zagajškovi slovnici. Analiza ponovljenih ponazarjalnih zgledov v slovnicaх je v raziskovanju zgodovine slovničarstva zanimiva zato, ker indicira (ne pa neizpodbitno dokazuje) vpliv slovnicaх na nadaljnje slovnice.

Zusammenfassung

RESONANZEN AUF BOHORIČ, GRAMMATIKOGRAPHIE IN DEN FOLGENDEN JAHRHUNDERTEN

Der Beitrag analysiert die Wiederholung der Verdeutlichungsbeispiele aus der Grammatik *Arcticae horulae succisivae de Latinocarniolana literatura* (1584) von Bohorič in den nachfolgenden Grammatiken von Marko Pohlin (1768, 1783), Ožbalt Gutsman (1777), Mihael Zagajšek (1791), Jernej Kopitar (1808/09) und Valentin Vodnik (1811). Aus den jeweiligen Abschnitten zu Artikel und Substantiv wurden aus den beobachteten Grammatiken alle Verdeutlichungsbeispiele (vor allem Substantive, einige Adjektive, aber auch Affixe) exzerpiert; anschließend wurde die überprüfte Liste von Beispielen mit entsprechendem Sprachmaterial aus anderen Grammatiken verglichen, um Überlappungen festzustellen. Aus der Analyse geht hervor, dass die Anzahl der verdoppelten Beispiele und ihr Gesamtanteil am höchsten in der Grammatik von Kopitar sind. Dem Kopitar folgen die beiden Ausgaben der Grammatik von Pohlin und die Grammatik von Vodnik, und die wenigsten verdoppelten Beispiele finden sich in den Grammatiken von Gutsman und Zagajšek. Eine derartige Analyse ist in der Erforschung der Grammatikschreibung interessant, da dadurch gegenseitige grammatikographische Beeinflussung indiziert (nicht aber bewiesen) werden kann.